

MUNI
PED

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

Sociální psychologie

Vliv autority

V předchozích výzkumech konformity S. Asche byli členové skupiny ve stejném postavení.

Co když ale na skupinu působí vysoce postavená osoba – jak to bude s naší konformitou?

Poslušnost vůči autoritě

Na to odpovídá **Milgramův experiment**.

Sociální psycholog **Stanley Milgram** provedl v roce 1963 experiment, který měl ukázat, jak daleko jsou lidé schopni zajít ve své poslušnosti k autoritě.

Milgram se tak mj. pokusil přispět k vysvětlení psychologických příčin holokaustu.

Výsledky tohoto experimentu byly šokující.

Poslušnost vůči autoritě

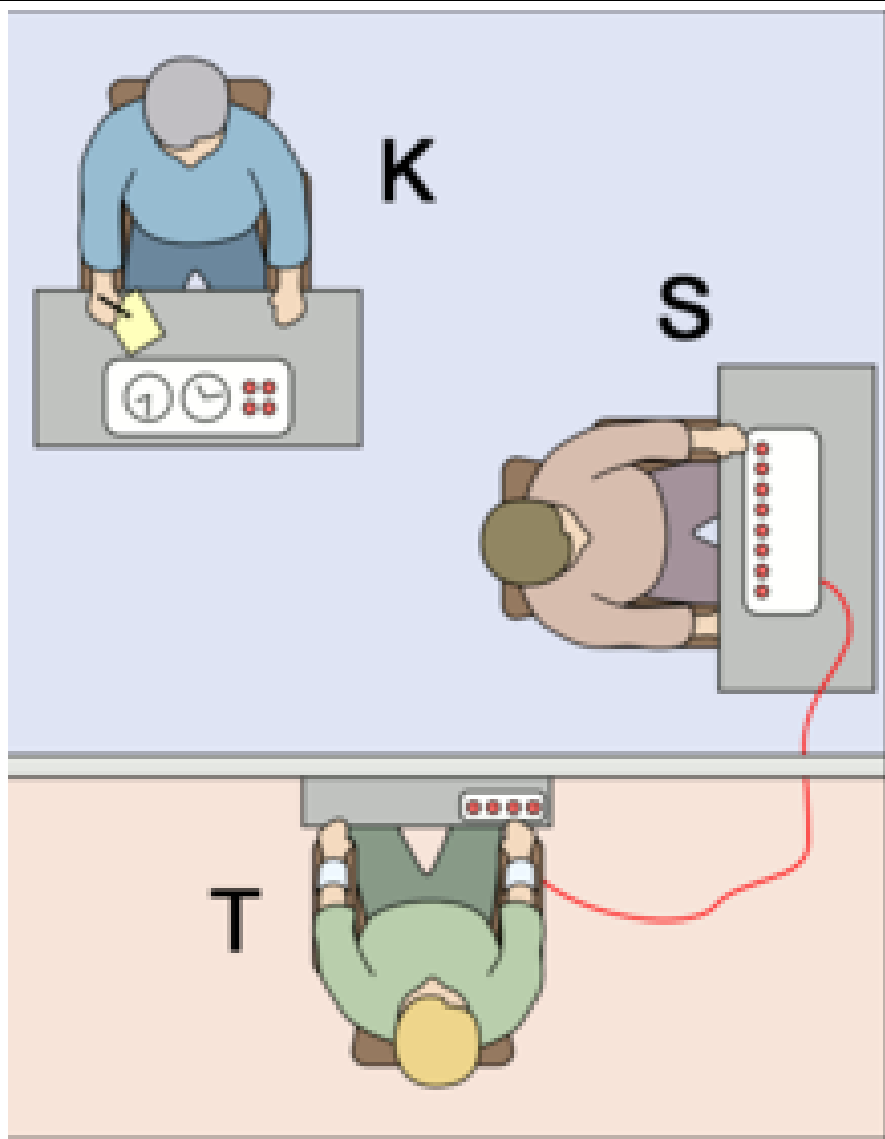
- Účastníci byli představeni další „pokusné“ osobě, která však byla pomocníkem experimentátora. Poté byli rozlosováni do dvojic „učitel – žák“, přičemž vše bylo připraveno tak, aby se učitelem stal skutečný respondent.

Poslušnost vůči autoritě

- „Učitel“ viděl, jak je „žák“ odveden do vedlejší místnosti a přivázán do křesla.
- „Učitel“ byl posazen do místnosti s mikrofonom a reproduktorem a před sebou měl 30 tlačítek, označených 15V až 450V. 15V bylo označeno „Lehký šok“, 435V bylo označeno „nebezpečí těžký šok“ a poslední dvě tlačítka byly označeny pouze křížky.

Poslušnost vůči autoritě

Poslušnost vůči autoritě

- „Učiteli“ bylo řečeno, že při experimentu se bude zkoumat vliv bolesti na učení. V případě chybných odpovědí „žáka“ mu dá „učitel“ elektrický šok.
- Experimentátor řekl, že šoky budou bolet, ale nebudou nebezpečné. „Žák“ měl odpovídat doplněním vhodného slova do páru.

- K jakému napětí byste došel/a Vy?
- Kolik procent respondentů došlo až na konec?

Poslušnost vůči autoritě

V místnosti s „učitelem“ byl experimentátor (vědec v bílém plášti), který učitele pobízel pouze těmito čtyřmi větami: „Prosím pokračujte“, „Experiment vyžaduje, abyste pokračoval“, „Je naprosto zásadní, abyste pokračoval“ a „Nemáte jinou volbu, musíte pokračovat“.

Poslušnost vůči autoritě

- Ze začátku se „žák“ pletl jen málo, ovšem později chyb přibývalo .
- „Učitel“ slyšel, jak „žák“ mručí, při 75V začíná naříkat, při 120V křičel, že to bolí, při 150V nechtěl pokračovat, při 180V sténal „nemohu tu bolest vydržet“, při 270V byly výkřiky stále zoufalejší. Při 300V „žák“ zavolal, že už nebude odpovídat, ale experimentátor „učiteli“ řekl, že mlčení se považuje za špatnou odpověď. Od 330V „učitelé“ slyšeli jen ticho.

Poslušnost vůči autoritě

- Respondenti čelili konfliktu mezi nátlakem autority, nátlakem oběti a jejich vlastního já.
- **Všichni účastníci pokusu pokračovali až do 300V a 62,5% z nich došlo až ke konci stupnice**, a to i přesto, že se zdráhali a vyjadřovali obavy, že by žák mohl zemřít, potili se, kousali se do rtů atd.
- https://www.youtube.com/watch?v=Kzd6Ew3TraA&ab_channel=PsychHub

Poslušnost vůči autoritě

Experiment byl později opakován v několika variacích (v závorce jsou uváděna procenta, kolik respondentů pokračovalo až do konce) – „žák“ po celou dobu nevydával žádný zvuk (100), při 300V „žák“ bušil na stěnu (65), **„žák“ i „učitel“ byli v jedné místnosti (40)**, pokus byl prováděn v kanceláři a ne na akademické půdě (48), „učitel“ drží ruku „oběti“ na elektrodě (30), **„učitel“ dostává příkazy od experimentátora přes telefon (21)**, **„učitel“ má možnost sám zvolit sílu šoku (2,5)**, **experimentátor je nahrazen běžným občanem (20)**, experimentu se účastní pouze ženy (62).

Poslušnost vůči autoritě

- Účastníci se omlouvali např.: „Dělal jsem pouze to, co po mě profesor chtěl.“ „Nebylo to tak zlé, jinak by to přeci profesor nedovolil.“ Atd.

Poslušnost vůči autoritě

Milgramův experiment byl opakován v dalších zemích s podobnými výsledky.

Replikace např. Doliński et al., 2017.

V současné době se však podobné experimenty nepovolují jen tak, kvůli zpřísnění etických zásad jednotlivých států a univerzit.

- Představa, že jsme od pravěku takto konformní vůči autoritě, není úplně správná.
- Jaká autorita? : Cizí, neznámý člověk s insigniemi nějaké pracovní pozice.
- Odkdy jsme se naučili tak slepě poslouchat authority?
- Rozhodně to není nějaký „původní“ stav lidstva: u lovecko-sběračských společností (do 6500 př. l. ve střední Evropě) se s takovou poslušností, ani s takovou autoritou nesetkáme.
- První neoddiskutovatelné doklady máme (v Evropě) z eneolitu a z pozdější doby bronzové.
- Jak je možné, že jsme si tak rychle na tak podivnou věc zvykli?!

Stanfordský vězeňský experiment

Stanfordský vězeňský experiment

Navzdory své slávě, je právě Stanfordský experiment nejvíce zpochybňován, co se týče vědeckého (empirického) přínosu!

Ze Stanfordského experimentu je těžké cokoli odvodit, kvůli problémům v metodě získání dat.

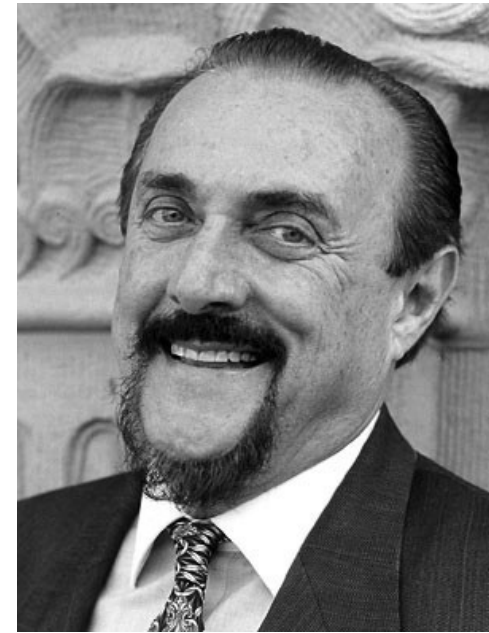
3 hlavní problémy:

- **1. Absence kontrolní skupiny** – experiment neměl kontrolní skupinu, což znemožnilo porovnat chování účastníků s jinými skupinami, které nebyly vystaveny stejným podmínkám.
- **2. Role experimentátora** – Zimbardo nebyl jen pozorovatelem, ale aktivně dával pozorovaným osobám instrukce
- **3. Replikovatelnost** – v podstatě nereplikovatelný, i kvůli etickým normám univerzit.

- Přesto ti zúčastnění velice rychle změnili svoje chování a chovali se k druhým lidem velmi agresivně.
- Vždyť to přeci jen může být poměrně zajímavá ilustrace toho, co se s lidmi děje, když dělají tento druh hierarchických špatností.

Stanfordský vězeňský experiment

Byl proveden roku 1971 americkým psychologem **Philipem Zimbardem**. Zimbardo uzavřel dobrovolníky do uměle vytvořeného vězení v rolích vězňů a dozorců a zaznamenával jejich chování. Experiment musel být předčasně ukončen kvůli neočekávané krutosti dozorců.

Stanfordský vězeňský experiment

- Hlavní závěr, který Zimbardo učinil z tohoto experimentu, byl názor, že brutální zločiny například v době války nejsou dílem žádných psychopatů ani lidských zrůd, ale obyčejných lidí, vystavených nepřekonatelnému tlaku okolností.

Stanfordský vězeňský experiment

- 12 vězňů a 12 dozorců bylo vybráno ze 75 dobrovolníků. Zcela záměrně byli vybráni psychicky vyrovnaní a zdraví jedinci (bez kriminálních a sadistických sklonů, psychických či zdravotních obtíží).
- Mezi dozorce a vězně byli dobrovolníci rozděleni náhodně. Na experimentu se podílelo 9 vězňů a 9 dozorců (vždy 3 byli náhradníci).
- Zimbardo se sám zapojil do experimentu jako velitel věznice.

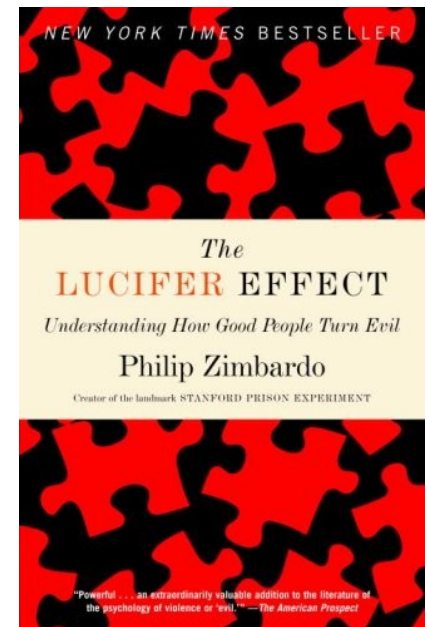
Stanfordský vězeňský experiment

Pravidla pro běh experimentální věznice byla převzata z věznice Palo Alto v Kalifornii. Některá z nich:

- Vězni se musí oslovovat čísly
- Kromě toho museli vězni i dozorcí nosit uniformy.

(Další: Vězeň musí být zticha v době odpočinku, po zhasnutí světel, v průběhu jídla a vždycky, když je mimo prostory vězení

- Vězni musí dozorce oslovovat 'Mr. Correctional Officer' („pane nápravný důstojníku“)

Stanfordský vězeňský experiment

Zimbardo dozorce proškolil (zde je jeden z hlavních problémů, kdy experimentátor řekl respondentům, jak se mají chovat a toto chování pak chápal jako **výsledek experimentu**): měli se snažit jakýmkoliv způsobem zcela ovládnout "vězně", bez použití fyzického násilí. Měli v nich vyvolat pocit strachu (do určitého stupně), měli v nich vyvolat pocit, že zcela závisejí na dozorcích.

- Vězni i dozorci byli placeni za účast v experimentu a věděli, že se jedná pouze o experiment. (\$15 za den – dnešní ekvivalent \$87 za den)

Stanfordský vězeňský experiment

- <https://www.youtube.com/watch?v=GePFFf5gRko>

Stanfordský vězeňský experiment

- Experiment musel být ukončen již **po šesti dnech** (učinil tak Zimbardo sám po upozornění své přítelkyně, která přišla s vězni dělal rozhovory). Dozorci se uchylovali ke stále častějšímu a krutějšímu trestání vězňů (toaleta, jídlo, odebrání matrací, samotka apod.). Vězni vyvolali vzpouru (2. den se zabarikádovali), jeden z vězňů se brzy psychicky zhroutil.
- Způsob, jakým se v krátké době změnilo chování především dozorců, byl *ex post* zcela šokující jak pro ně, tak pro Zimbarda samotného.
- https://www.youtube.com/watch?v=F4txhN13y6A&ab_channel=PatriciaIm

Efekt přihlížejících

Efekt přihlížejících

- **DEF:** jev, kdy v řadě situací, které byly objektivně velmi naléhavé a vyžadovaly urgentní zásah, přihlížející jedinci zůstali pasivní a nezasáhli právě proto, že byli obklopeni jinými jedinci.
- Projevuje se tedy hlavně jako neposkytnutí pomoci v naléhavých situacích např. uprostřed rušných ulic.
- Jedná se především o jev přítomný ve velkých městech.

Credit: wikipedia

Efekt přihlížejících („syndrom Genovese“)

- Příklad: Kitty Genovese byla v roce 1964 v New Yorku (Queens) napadena. Volala o pomoc, ale nikdo z okolních domů (38 osob situaci vidělo nebo slyšelo) se o nic nepokusil až po chvíli jeden člověk zavolal z okna. Násilník odběhl, ale za chvíli se vrátil a dívku znásilnil a nakonec zabil. Celou dobu volala o pomoc. Nikdo z okolních domů nezasáhl přímo, až později byla zavolána policie.
- Každý rok čteme znovu a znovu o podobných případech.

Efekt přihlížejících - vysvětlení

1. Dochází k rozptýlení odpovědnosti:

Jelikož jsou kolem i další lidé, předpokládáme, že někdo jiný pomůže nebo už pomohl. Necítíme se zodpovědní za svoji nečinnost.

Když jsme sami, víme, že nikdo jiný oběti pomoci nemůže, a proto je pro nás mnohem obtížnější najít výmluvu či zbavit se zodpovědnosti za pomoc druhému. Rady na staří.

Efekt přihlížejících

2. **Situaci vyhodnotíme jako nenaléhavou** – ve snaze zjistit, co se děje, se díváme po ostatních, kteří se taktéž (s neutrálním výrazem ve tváři) dívají po ostatních. Na základě toho, že nic nedělají (nebo neutrálnosti jejich výrazu) situaci vyhodnotíme jako nenaléhavou.

Efekt přihlížejících

3. **Posuzujeme také míru viny** postiženého – jestliže si člověk za situaci může sám, tím spíše mu nepomůžeme.
4. **Bojíme se také rizika pomoci** – dotyčný může být pouze opilý nebo agresivní. Nebudeme schopni mu dobře pomoci atd.

Co to (s námi) je?

- Je to druh (sociální) inhibice pomáhajícího chování.
- Z hlediska morálního těžko vysvětlitelná věc.
- Z hlediska evoluční teorie by to šlo vysvětlit: chráníme svoje geny, rod je prvotní (Ridley, 2007), problém státu (resp. města), koncept přátelství u tradičních společností (Diamond, 2003), přátelství se zrodilo v městských státech (srov. Epos o Gilgamešovi)

Děkuji za pozornost